

- братских народов. *Гуманитарный портал*. 22.05.2014. URL: <https://gtmarket.ru/news/2014/05/22/6781>
3. Колеса О. Погляд на історію української мови: інавгураційний виклад, виголошений в Українському В. Університеті в Празі дня 23. жовтня 1921. Прага: Державна друкарня в Празі, 1924. 43 с.
  4. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». Київ: Академія, 2001. 148 с.
  5. Суспільно-політичні настрої населення (23–25 липня 2021). *Рейтинг*. 27.07.2021. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_nastroeniya_naseleniya_23-25_iyulya_2021.html
  6. Червоненко В. «Ленін створив сучасну Росію, а не Україну». Історики про скандальну промову Путіна. *BBC News Україна*. 22.02. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60480944>

Ірина Стратієвська

ПРОСВІТНИЦЬКА І БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДИНАСТІЇ ТЕРЕЩЕНКІВ

На сучасному етапі розвитку історичної науки в Україні все більше увагу привертає така галузь культури як меценатство, яке особливо розвивалося на українських землях в ХІХ ст. Благодійна діяльність в першу чергу була спрямована на організацію освіти українського населення, яка через «вдалу» імперську політику Росії, почала занепадати, що призвело до поширення неписьменності серед широких мас населення. Наразі важливо знати, кому ми завдячуємо можливості бути освіченими на рідній землі.

Проблемою меценатської діяльності, зокрема родини Терещенків, дослідники активно почали цікавитись в останні десятиліття. Варто відзначити дослідження О. Доніка, В. Ковалинського, С. Жукової. Цією темою також цікавилися П. Г. Біліченко і Д. В. Сергієнко. Наразі ширшого дослідження набула тема благодійної діяльності не лише чоловічої частини родини Терещенків, а і представниць жіноцтва даного роду.

Метою дослідження є з'ясування ролі родини Терещенків у поширенні освіти на українських землях у другій половині ХІХ – початку ХХ ст. та основних характеристик благодійної діяльності родини.

На першу половину ХІХ ст. припав подальший розвиток «темних віків» в освіченості українського населення, яке було підвладне Російській імперії. Цей процес породжував виникнення в другій половині ХІХ ст. в Україні різних просвітніх організацій і розвиток меценатського руху, що були присвячені поширенню освіти серед широких народних мас.

Засновником династії і знаним меценатом був Артемій Якович Терещенко, який, побудувавши свою цукрову імперію, досягнув неабияких успіхів у громадській діяльності. Він обирався бургомістром Глухівського магістрату, був купцем 1-ї гільдії, старостою Глухівської Трьох-Анастасіївської церкви, з якої й почалася благодійна діяльність роду.

1846 р. засновник династії Терещенків Артемій Якович пожертвував на утримання храму 4 тис. руб. і служба в ньому відновилася. Доброчинця обрали церковним старостою, а в 1872 р. його коштом до споруди церкви було прибудовано бічний вівтар Св. Мученика Артемія. У 1884 р. Чернігівське губернське правління затвердило проект нової Трьох-Анастасіївської церкви, автором якого був академік архітектури із Санкт-Петербурга Андрій Леонтійович Гун. Нова церква мала затьмарити найвеличніший із новозбудованих на той час Володимирський собор у Києві, до того ж у першому ярусі мала розташовуватися родинна усипальниця Терещенків [4, с. 135–136].

Наступним кроком меценатської діяльності старшого Терещенка було заснування у 1871 р. притулку для дітей бідноти і сиріт. Зауважимо, що меценатська діяльність родини Терещенків розвивалася у багатьох напрямках, першим з них була модернізація міста Глухова, в якому проживала родина [2, с. 51].

Наступниками і цукрової промисловості батька, і його меценатської діяльності були його сини. Старший син, Микола Артемійович, продовжив опікуватися заснованим батьком притулком. Він був членом повітової училищної ради, попечителем Кролевецької міської лікарні, Глухівської прогімназії, директором Глухівського відділу Спілки попечительства тюрем. За таку високу громадянську позицію Микола Артемійович був удостоєний багатьох нагород, як і його батько. Йому навіть пропонували дворянський титул, але він попросив, щоб титул передали батькові.

Середній, Федір Артемійович, став засновником трикласного училища для хлопчиків. Усі співробітники училища мали високий рівень освіти, що свідчить про відповідальне ставлення Терещенків до своєї діяльності і до виховання майбутнього покоління [6, с. 309].

Предметом піклування родини Терещенків наприкінці XIX ст. стало відкриття у Глухові жіночої гімназії. Попечителькою новоствореного у 1894 р. закладу стала дружина Миколи Артемійовича – Пелагея Георгіївна.

Терещенки, за власною ініціативою будували школи при заводах, виплачували заробітну плату вчителям з власної кишені, а іноді ще й забезпечували їх квартирами. Так, Микола Артемійович побудував початкове училище при Михайлівському заводі, а при Андрушівському заводі з 1871 р. існувало початкове однокласне училище. В 1899 р. Микола Артемійович пожертвував на будівництво і утримання зразкового Київського міського училища 150 тис. карбованців. За його участі в 1874 р. було засновано учительський інститут в Глухові [3, с. 35].

Син Миколи Артемійовича Іван, був не тільки меценатом, а і поціновувачем мистецтва і великим колекціонером. На його кошти з 1876 р. діяла рисувальна школа М. І. Мурашка. Протягом чверті століття меценат піклувався закладом і витратив майже 150 тис. крб. Велику роль відіграла школа Мурашка в підготовці цілої плеяди українських художників: Дядченка, Пимоненка, Світлицького, Жука, Замирала [7, с. 41]. Іван Терещенко відкрив при Іскринській економії в Сумському повіті Харківської губернії Михайлівську 4-річну сільськогосподарську школу. Після його смерті, дружина Єлизавета Михайлівна з метою увічнення пам'яті чоловіка, перерахувала реальному училищу, університету св. Володимира і Політехнічному інституту по 30 тис. карбованців кожному на заснування стипендій [3, с. 36].

Прихильність до мистецтва виявляв і дядько Івана Федір Артемійович. Він створив власну галерею картин, яка була однією з кращих в Росії. Для галереї Федір Терещенко спеціально побудував новий особняк, в який переїхав зі своєю другою дружиною Надією Володимирівною [5, с. 111].

Брат і сестра Івана – Олександр Миколайович і Варвара Миколаївна опікувалися захопленням батька – вкладали гроші в археологічні розкопки.

Активну участь родина Терещенків взяла і у відкритті Київського політехнічного інституту, входили в комітет по його створенню [3, с. 37].

Розвиток друкарської справи спонукав порушити питання про необхідність відкриття закладів для типографічної освіти. У 1899 р. Микола Артемійович висловив бажання пожертвувати на справу 10 тис. карбованців. В 1903 р. побачила світ навчальна художньо-ремісничка майстерня друкарської справи [3, с. 37].

Жіноча частина династії Терещенків в першу чергу опікувалася медичними закладами і закладами для бідних. Проте, освітня сфера не оминула увагу цього відомого жіноцтва. Вони були попечительками освітніх закладів, членами Товариств допомоги учням та студентам різних навчальних закладів (Київський археологічний інститут, Златопільська чоловіча гімназія та жіноча прогімназія, Київська 2-га гімназія, Київська політехніка), засновували стипендії імені своїх чоловіків.

Варвара Ханенко (Терещенко) у своїх маєтках в с. Райгородці Черкаського повіту та в с. Оленівка Васильківського повіту побудувала училища. Для дорослого населення вона організувала вечірні школи. Семеро жінок з родини Терещенків входили до дамського комітету школи імені Пелагеї Терещенко – першої в імперії жіночої торгівельної школи, що була створена на кошти Миколи Артемійовича [8, с. 89].

Сьогодні нащадки відомих меценатів живуть по всьому світу. Найближчим нам став Мішель Петрович Терещенко, французько-український підприємець, який у 2015 р. зайняв посаду міського голови Глухова. Мішель Петрович видав французькою мовою книгу «Перший

олігарх: Михайло Іванович Терещенко (1886–1856): надзвичайна історія життя мого діда, як її розповіла б мені моя бабуся».

Таким чином, меценатська діяльність династії Терещенків охоплювала всі можливі сфери розвитку тогочасного суспільства. Хоч головна увага меценатів приділялася просвіті, вони не оминали своєю увагою хворих і нужденних, виділяли кошти на забудову рідного Глухова, який за часів діяльності Терещенків зі звичайного повітового міста (хоч і колишньої гетьманської столиці), перетворився в значний міський центр тодішньої Чернігівщини.

Список використаних джерел

1. Біліченко П. Г. Етапи просвітницької діяльності родини українських меценатів Терещенків. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2016. Вип. 13 (1). С. 28–30.
2. Жукова С. Благодійна діяльність родини Терещенків у Глухові. *Ніжинська старовина*. 2013. Вип. 16. С. 50–55.
3. Донік О. Просвітницька діяльність родини Терещенків в Україні. *Етнічна історія народів Європи*. 2000. Вип. 4. С. 34–39.
4. Жукова С. Терещенки і Трьох-Анастасіївська церква у Глухові. *Ніжинська старовина*. 2007. Вип. 4/5 (7/8). С. 134–140.
5. Ковалинский В. В. Семья Терещенко. Киев: Преса України, 2003. 388 с.
6. Ніколаєва Т. М. Внесок підприємців України в розвиток системи початкової освіти в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст. *Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст.* 2008. Вип. 15. С. 305–313.
7. Покатаєва Т. О. Перші українські підприємці-благодійники ХІХ – ХХ ст. *Культурологічний вісник*. 2014. Вип. 33. С. 39–49.
8. Сергієнко Д. В. Меценатська діяльність жіноцтва родини Терещенків (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 44(1). С. 87–90.

Юлія Танасійчук

КОМПОНЕНТИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Стан здоров'я молоді є важливою складовою здорового потенціалу нації, тому здоров'язбереження має стати обов'язком не тільки інструкторів з фізичної культури і медичних працівників, а й усіх педагогів, які працюють з дітьми. Фахівці, які працюють та виховують молоде покоління повинні мати високий рівень компетентності збереження і зміцнення їх здоров'я. За визначенням Н. Г. Анікеєва